

CONTRAAMIRALUL MIHAIL V. CONSTANTINESCU – RELATĂRI DIN VIAȚA DE COMBATANT –

Dr. Andreea ATANASIU- CROITORU*
Dr. Gabriel-Felician CROITORU**

După eliminarea cenzurii, numărul jurnalelor cu caracter istoric a crescut exponențial față de perioada de până în 1990. Un lucru extraordinar, dacă ținem cont că acestea au avut rolul fie de a aduce elemente de noutate absolută, fie de a puncta sau „căptuși” o serie de aspecte din trecutul nostru, cunoscute dar poate, insuficient aprofundate.

În fapt, textele cu caracter memorialistic sunt creații ale unei persoane aflate la un anumit moment sau perioadă din viață, etapă care i-a marcat într-un fel sau altul existența. Ele sunt cronici vii, note intime care transmit emoțiile și trăirile autorului.

Așa este și cazul jurnalului¹ tânărului locotenent Mihai V. Constantinescu, început în prima parte a anului 1912 (cu descrierea voiajului de instrucție, făcut pe ruta Sulina și Rotterdam în luna mai), continuă cu anul 1913 (cu relatări din Al Doilea Război Balcanic, aceasta fiind una din rarele mărturii care s-au păstrat din acest conflict) și finalizat în noiembrie 1916 (cu marcarea unor evenimente majore pe care le-a trăit în Primul Război Mondial).

Fără mari elemente de spectaculozitate, *Jurnalul* lui Mihai V. Constantinescu reprezintă o mărturie istoriografică deosebit de importantă. În el găsim o mulțime de informații despre operațiunile militare de pe Dunăre din Al Doilea Război Balcanic și Primul Război Mondial, relevante tocmai pentru că ele aparțin unui personaj care a participat în mod direct la ele. Din calitatea de martor ocular, rândurile așternute de autor sunt credibile, dar și pline de viață și culoare. Trecerea armatei române în Bulgaria și apoi retragerea la nord de Dunăre în 1913, lupta de la Turtucaia, evacuarea și distrugerea Silistrei și operațiunile militare pentru apărarea Dobrogei din anul 1916 sunt evenimente majore din istoria României, acoperite de jurnalul lui Mihai V. Constantinescu nu doar printr-o relatare

*Șef Secție Muzeu Constanța, Muzeul Național al Marinei Române, andreea.maria.croitoru@gmail.com.

**Liga Navală Română, gabrielfeliciancroitorul@gmail.com.

¹ Aflat în curs de publicare.

rece, seacă, cazonă, ci printr-o adevărată operă de literatură istorică, plină de realitate, umor, haz sau amărăciune, după caz².

Dar cine a fost semnatarul acestor rânduri ?! Mihail V. Constantinescu s-a născut în data de 2 februarie 1889, în comuna Cocioc (în prezent Periș), județul Ilfov, ca fiu al lui Vasile Constantinescu, proprietar, și al Caliței, într-o familie ce făcea parte din mica burghezie, bine ancorată în societatea din Ilfov și București. Familia Constantinescu avea o stare materială bună, raportată la poziția sa socială și la epocă. Cum satul și moșia Periș făceau parte din Domeniile Coroanei încă de la înființarea acestei instituții, în anul 1884, nivelul de trai, în general vorbind, al locuitorilor din această zonă era unul sensibil mai ridicat decât al celorlalți săteni din România. De exemplu, spre deosebire de majoritatea localităților rurale din România din acea perioadă, în comuna Periș existau școli primare publice, bancă populară, infirmerie (transformată ulterior în spital), teatru, aparat funcționaresc al Administrației Coroanei, societăți culturale sau de binefacere etc.

Familia Constantinescu a avut patru copii, din care doi băieți, Mihail și Dumitru și două fete, Maria (Marioara) și Elena (Nutzi).

Fratele său va muri pe front în timpul Primului Război Mondial, fără să se cunoască prea multe date despre acesta. Una din surori, Maria (Marioara) Constantinescu, a fost căsătorită cu marele agronom Ioan C. Teodorescu, care la momentul căsătoriei, 9 iunie 1913, era cadru didactic debutant al Academiei Agricole din București³. La rândul său, cealaltă soră,

²Gabriel-Felician Croitoru, *Războaiele balcanice și campania din 1916 în paginile de jurnal ale locotenentului Mihail V. Constantinescu*, în „Armata română și patrimoniul arhivistic național”, volumul sesiunii naționale de comunicări științifice dedicat Zilei Arhivelor Militare, 25-26 iulie 2023, Editura Centrul tehnic-editorial al armatei, București, 2023, p. 202-207.

³ Căsătoria celor doi a fost anunțată și în presa epocii: „Duminică, 9 iunie, a avut loc la Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, cununia religioasă a domnului Ioan Teodorescu, agronom al Academiei, cu domnișoara Maria (Marioara) Constantinescu, fata domnului Vasile Constantinescu, proprietar. Între asistenți am remarcat pe dl. Iorgu Saidac cu doamna, dl. Vergu Dumitrescu, inginer-inspector al Academiei, dl. Vanghelie Popescu cu doamna, Teodor Stăncescu cu doamna, preotul Anghel Bujoreanu cu doamna, dl. Vasilescu cu doamna, nași. Domnișoarele: Elena Constantinescu, Nicolescu, Popescu, Z. Dragomirescu, Șerbănescu. Tinerii: dr. C. Saidac, Ștefan Teodorescu, N. Rădulescu, Mihai Constantinescu sublocotenent, Petre Vladimirescu, contabilul Academiei, Sava (Șova), avocat și bibliotecar al Academiei, Guță Constantinescu, inginer Gogu Stăncescu, Nae Popescu și Ștefan Moldoveanu. Petrecerea nupțială cu cina s-a dat la proprietatea domnului Vasile Constantinescu, unde s-a petrecut admirabil până la ziuă” (*Căsătorie*, în „Dimineața”, an X, nr. 3.330, miercuri, 12 iunie 1913, p. 6 și *Căsătorie*, în „Viitorul”, an VI, nr. 1.917, miercuri, 12 iunie 1913, p. 4).

Elena (Lenuța sau Nutzi) Constantinescu a făcut parte din protipendada bucureșteană, fiind văzută des la evenimente mondene sau caritabile în București sau în țară, organizate de societăți culturale sau de binefacere, precum Asociația Culturală „Ioan Kalinderu”⁴ sau Societatea pentru profilaxia tuberculozei⁵.

Printre multele rude apropiate ale lui Mihail V. Constantinescu s-a numărat Gheorghe (Guță) Constantinescu, inspector în cadrul Poliției București. Înainte de Primul Război Mondial aceasta a demisionat din poliție și a intrat în politică, devenind membru al Partidului Conservator Democrat, condus de Tache Ionescu și secretarul Clubului conservator-democrat din București⁶. După Primul Război Mondial a devenit membru al Partidului Democrat, în a cărui conducere s-a aflat și apoi, după fuziunea acestuia cu Partidul Național Român (PNR), devenind, din 1923, președinte filialei Ilfov a PNR. Din septembrie 1924 a devenit secretarul filialei București a PNR, iar între 1925-1926 a fost șeful filialei bucureștene a PNR. După fuziunea dintre PNR și Partidul Țărănesc, a devenit membru de seamă al noului partid înființat, Partidul Național Țărănesc.

De asemenea, una din mătușile lui Mihail V. Constantinescu, Ludvina Constantinescu, decedată în 1927, a fost funcționară superioară în cadrul Administrației Coroanei și a Centralei Cooperativelor Sătești.

În privința studiilor, Mihail V. Constantinescu a urmat cursurile școlii primare din satul Cocioc, continuate apoi cu cele secundare la Liceul „Mihai Viteazul”⁷ din București, una din instituțiile foarte serioase ale învățământului bucureștean din epocă.

La 1 octombrie 1910 a devenit elev al Școlii de Artilerie, Geniu și Marină din București, cu sediul în Calea Griviței nr. 28, urmând specializarea Marină, dar având o mare apetență și pentru cea de Artilerie. De altfel, întreaga sa carieră militară va fi legată de întrepătrunderea celor două specializări, marinăria și artileria. Pe perioada studiilor, Mihail V. Constantinescu a avut mai multe ambarcări, ceea ce i-a îmbogățit experiența

⁴ „Dimineața”, an XII, nr. 3.976, marți, 31 martie 1915, p. 6. Similar și „Dimineața”, an XIII, nr. 4.353, sâmbătă, 16 aprilie 1916, p. 4.

⁵ *Viața în viligiatură*, în „Rampa”, an VIII, nr. 2.349, joi, 27 august 1925, p. 2.

⁶ *Electorale*, în „Dimineața”, an XI, nr. 3.645, luni, 28 aprilie 1914, p. 2.

⁷ A fost înființat în anul 1865, inițial ca subdiviziune a Liceului „Sfântul Sava”. Din 1867 a devenit gimnaziu autonom și a funcționat sub mai multe denumiri: Mihai cel Mare, Mihai Bravul, Mihai Viteazul. Din 1892, gimnaziul a devenit liceu. Printre absolvenții de seamă ai Liceului „Mihai Viteazul” se numără Constantin Coandă, Constantin Angelescu, Nicolae Paulescu, P. P. Negulescu, Alexandru Tzigara-Samurçaș, Constantin Kirițescu, Constantin Nottara, Dimitrie Leonida, Horia Creangă, Petre Antonescu, Mircea Vulcănescu, Liviu Ciulei etc.

marinărească. Astfel, în perioada 12 noiembrie 1910 și 1 ianuarie 1911, cu ceilalți elevi ai anului I ai Școlii a fost ambarcat pe crucișătorul „Elisabeta”, nava fanion de la acea vreme a Marinei Militare. Această experiență a fost repetată în anul următor, când în intervalul 12 mai-22 iunie 1911 a fost ambarcat din nou pe aceeași navă, pentru efectuarea stagiului aferent anului II de studii⁸. Legat de acest eveniment, presa epocii nota la 20 iunie, că „Crucișătorul *Elisabeta* a sosit la Sulina din Constanța, aducând 33 de ofițeri din anul al II-lea al Școalei Superioare de Războiu. Elevii fac o excursiune geografică, navală, strategică și tactică sub conducerea domnilor colonei Teodorescu și Scărlătescu și comandor Cătuneanu. În Portul Sulina au asistat la experiențe de baraj de torpile fixe și lansate și alte exerciții navale. De aici, s-au imbarcat la bordul a două monitoare, mergând spre Galați”⁹. Tot pe crucișătorul „Elisabeta” și tot cu colegii săi din anul II de la Școala de Artilerie, Geniu și Marină, Mihail V. Constantinescu a mai efectuat un voiaj și în perioada 1 august-29 septembrie 1911, practica vizând exerciții la bord, tiruri de artilerie și lansarea de torpile în larg¹⁰. Au fost executate și misiuni de protocol, precum primirea, la Constanța, a crucișătorului otoman „Medjidie”, care l-a adus la 13 august pe principele moștenitor al Imperiului Otoman, Iussuf Izzedin,¹¹ sau întâmpinarea a două escadre navale, rusă și otomană, care au vizitat portul și orașul Constanța la 17 septembrie¹². În vara anului 1912, Mihail V. Constantinescu a absolvit Școala de Artilerie, Geniu și Marină, Secția Marină (pe locul 36 din 60 de cursanți), alături de alte două nume ce vor deveni importante în istoria Marinei Militare: Preda Fundățeanu și Emil Geles.

După terminarea cursurilor, cei trei vor efectua împreună marșul de instrucție pe mare, în perioada mai-iunie 1912, la bordul cargoului „Turnu Severin”, pe ruta Galați-Sulina-Rotterdam și retur. Ei s-au aflat la bord sub comanda lui Aurelian Negulescu (1879-1946), cunoscut și sub pseudonimul literar de Moș Delamare, ajuns mai târziu viceamiral și comandant de lungă cursă, care în anii 1911-1916 a fost detașat în cadrul Serviciului Maritim Român. Prezența lui Mihail V. Constantinescu și a celor doi colegi ai săi la Legația României de la Istanbul nu a rămas fără ecou în presa centrală a

⁸Cam. fl. dr. Alexandru Mîrșu, dr. Andreea Atanasiu-Croitoru, Cdor. dr. Ion Custură, Cdor. Tiberiu Liviu Chodan, *De la Divizia de Mare la Flotă: 1896-2011*, Editura Centrul tehnic-editorial al armatei, București, 2011, p. 246.

⁹*Universul în provincie*, în „Universul”, an XXIX, nr. 166, luni, 20 iunie 1911, p. 3.

¹⁰*Din Țară*, în „Universul”, an XXIX, nr. 220, sâmbătă, 13 august 1911, p. 3.

¹¹*Prințul moștenitor turc la Constanța*, în „Dimineața”, an VIII, nr. 2.675, luni, 15 august 1911, p. 1.

¹²*Două escadre streine la Constanța*, în „Dimineața”, an VIII, nr. 2.707, vineri, 16 septembrie 1911, p. 1.

vremii, atunci când vasul pe care erau ambarcați se afla de Ziua Națională a României în capitala Imperiului Otoman: „Astăzi, cu ocazia serbării Zilei Naționale, d. Mișu, ministrul țării la Constantinopol a primit în saloanele Legațiunii felicitările coloniei române din capitala Turciei. Erau de față întreg personalul legațiunii și al consulatului, în cap cu noul consul general, d. C. Brăileanu. Am mai putut remarca pe dnii. C. Văleanu, directorul Agenției S.M.R., însoțit de d. Sisu, sub-director și de personalul agenției; Tăutu și Negulescu, comandanții vaselor „România” și „Turnu Severin”; Teodoru, căpitan de marină, care împreună cu dnii. Fundățeanu, Geles și Constantinescu, elevi ai școalei de artilerie și geniu, secția marinei, se duc la Rotterdam și Londra la bordul cargobotului „Turnu Severin”. G. Segmeri, fost agent al S.M.R., dr. Grossman; studenții români macedoneni în cap cu N. Papahagi, director; colonelul francez Lamouche din jandarmeria turcă etc. etc.

La orele 11 și jumătate a sosit Fuad bey, maestru de ceremonii, care a prezentat d-lui ministru felicitările guvernului otoman și care a fost primit cu toate onorurile cuvenite.

Patriarhul grec precum și cel armean au trimis câte un reprezentant pe lângă ministrul român.

De asemenea, tot corpul diplomatic a depus cărțile de vizită. Șampania a curs în abundență și un frumos bufet a fost pus la dispoziția asistenților.

În tot timpul recepției, cea mai mare cordialitate se putea observa printre cei prezenți. Legațiunea neavând capela ei, nici un Te Deum nu a fost slujit¹³. După întoarcerea din voiajul de instrucție, la 1 iulie 1912, lui Mihail V. Constantinescu, Preda Fundățeanu și Emil Geles li se vor acorda gradul de sublocotenent, primul fiind repartizat la Divizia de Dunăre, iar ceilalți doi la Divizia de Mare¹⁴.

Prima navă pe care Mihail V. Constantinescu a fost ambarcat după primirea gradului, ca ofițer la bord, a fost monitorul fluvial „Alexandru Lahovari”, comandat de căpitan comandor Zaharia Ionescu. În prima Foaie de apreciere a tânărului ofițer, comandantul Ionescu nota la 31 octombrie 1912 despre proaspătul sublocotenent: „Înfățișare plăcută. Foarte sănătos. Nu-l cunosc îndeajuns, dar pare a fi dotat cu bune calități. A terminat anul acesta Școala de Artilerie, Geniu și Marină, obținând mențiunea de *Element bun și muncitor*. Va deveni un bun ofițer, care în scurtul timp de când îl am

¹³ N. A., *Zece Mai la Constantinopol*, în „Universul”, an XXX, nr. 130, luni, 14 mai 1912, p. 3.

¹⁴ *Militare*, în „Adevărul”, an XXV, nr. 8.220, marți, 31 iulie 1912, p. 2. Similar în „Dimineața”, an IX, nr. 3.019, marți, 31 iulie 1912, p. 7.

în subordine, pare a fi justificată”¹⁵. La rândul său, comandantul Diviziei de Dunăre, comandorul Nicolae Spiropol scria pe același document că „Ofițerul arată aplicațiune pentru armă. E speranță că va fi un bun element”¹⁶.

Anul 1913 a adus cu sine prima mare provocare a carierei lui Mihail V. Constantinescu, acesta participând la operațiunile de pe Dunăre din cel de Al Doilea Război Balcanic, ca ofițer la bord, derulate de monitorul „Alexandru Lahovari”: asigurarea protecției Podului „Regele Carol I” de la Cernavodă în perioada 15-29 iunie, misiuni de recunoaștere în zona Silistra-Turtucaia-Oltenița, construirea și protejarea podului de vase de la Turnu Măgurele-Nicopole în perioada 4 iulie-1 august, protejarea podului de la Zimnicea-Șiștov în perioada 1-22 august. Activitatea acestuia a fost din nou oglindită în aprecierea de serviciu întocmită de comandantul monitorului „Alexandru Lahovari”, Zaharia Ionescu, care spre deosebire de anul precedent, când fusese mult mai rezervat, creionează lui Mihail V. Constantinescu profilul unui foarte bun ofițer: „Are înțelegere, judecată și memorie bune. Cu bun simț și spirit de ordine. Are inițiativă, este foarte hotărât și foarte energic. Foarte disciplinat. Cu mult simț al datoriei și autoritar. Bun camarad. Posedă curajul răspunderii și destul spirit militar. E activ și cu multă putere de muncă. S-a achitat bine de toate însărcinările bordului. E foarte comunicativ cu trupa, căreia i-a înființat cor și jocuri naționale la bord”¹⁷.

Cu toate acestea, Mihail V. Constantinescu nu era deloc o fire docilă. Elanul tinereții și adrenalina momentului a făcut ca în perioada campaniei din 1913, temperamentalul sublocotenent Mihail V. Constantinescu să intre în conflict cu unii ofițeri de infanterie români cantonați în orașul Silistra, după consumarea unui episod de distracție cazonă, ceea ce a dus la discutarea întregii situații între superiorii participanților la petrecere. Imediat după terminarea războiului, deși își făcuse speranțe că nu va fi pedepsit („Până acum n-am primit nici o pedeapsă pentru greșeala de la Silistra – când a fost episodul de am luat lăutarii după noi –, pe care, de altfel, am recunoscut-o cu toții. Vom fi mai cuminți, decât dacă ne-ar fi pedepsit. Admirăm acest procedeu al superiorilor noștri”, după cum nota în propriul *Jurnal*), Mihail Constantinescu a primit, totuși, la 26 august 1913 un număr

¹⁵Depozitul Central de Arhivă al Arhivelor Militare Naționale Române (în continuare DCA-AMNR) Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățăământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 4.

¹⁶*Ibidem*.

¹⁷DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățăământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 5.

de 8 zile de arest. În pofida acestui episod, pentru participarea la operațiunile de pe Dunăre din cel de Al Doilea Război Balcanic, sublocotenentul Mihail V. Constantinescu a primit Medalia „Avântul Țării” din 1913, decernată tuturor militarilor și civililor participanți la campania din 1913.

Îndata de 1 mai 1914, Mihail V. Constantinescu s-a ambarcat, ca ofițer de bord, pe o altă navă fanion a Diviziei de Dunăre, monitorul fluvial „Ion C. Brătianu”, comandat de căpitan-comandor V. Scodrea, tânărul ofițer fiind responsabil cu infanteria și pregătirea fizică a echipajului. Cei doi ani de neutralitate a României au însemnat pentru Mihail V. Constantinescu o perioadă de acumulare profesională și de experiențe noi și practice, prin participarea la manevre, misiuni de protocol și aplicații, care au culminat cu avansarea sa la gradul de locotenent, la data de 1 august 1915, și cu însărcinarea responsabilității artileriei de 47 mm (artileria ușoară) de la bordul monitorului. În 1914, firea tumultuoasă a lui Mihail V. Constantinescu a făcut ca acesta să intre din nou într-un conflict, de această dată cu un alt ofițer de la bordul monitorului, căruia i-a adus o serie „de acuzații grave și nefondate”, pentru care a primit 15 zile de închisoare din partea comandantului Diviziei de Dunăre, comandorul Dimitrie Poenaru.

La sfârșitul anului 1915, comandantul monitorului „Ion C. Brătianu”, căpitan-comandor D. Lupașcu, nota despre Mihail V. Constantinescu că din punct de vedere al serviciului la bordul navei este „însărcinat cu conducerea artileriei ușoare și pregătirea tunarilor, obligații de care se achită cu multă pricepere și cu mult interes pentru instrucția oamenilor. Este inteligent, disciplinat și bun camarad”¹⁸. Același comandant nota însă că „este un temperament nervos, cu educație militară puțin îngrijită și puțin sociabil cu camarazii săi”¹⁹. În tot acest timp, Mihail V. Constantinescu, bun familist, a fost nelipsit de la evenimentele majore ale membrilor familiei sale, dar și a celor legate de viața comunei Cocioc. Elocvent este faptul că în chiar debutul campaniei din 1913, Mihail V. Constantinescu a făcut eforturi deosebite pentru a putea participa la nunta surorii sale, Maria Constantinescu, cu viitorul mare agronom român, Ioan C. Teodorescu. De asemenea, a fost nelipsit de la evenimentele sociale majore organizate la Cocioc, precum balurile anuale ale Asociației Culturale „Ioan Kalinderu”²⁰, în structura căreia membrii familiei sale ocupau poziții importante.

¹⁸ *Idem*, fila 7.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ „Dimineata”, an XII, nr. 3.976, marți, 31 martie 1915, p. 6. Similar și „Dimineata”, an XIII, nr. 4.353, sâmbătă, 16 aprilie 1916, p. 4.

Cu adevărat, tânărul ofițer Mihail V. Constantinescu a avut ocazia de a-și demonstra caracterul și priceperea în timpul operațiunilor militare din Primul Război Mondial. Vestea intrării României în prima conflagrație mondială l-a găsit pe acesta în misiune, la Turtucaia, cu monitorul „Ion C. Brătianu”, primind aproape imediat botezul focului în ceea ce a devenit cunoscută ca una din cele mai rușinoase înfrângeri ale armatei române.

După bătălia de la Turtucaia, în anul 1916 și în prima parte a celui următor, Mihail V. Constantinescu a participat în mod direct la retragerea Escadrei de Dunăre spre Silistra și la luptele din Dobrogea. În această perioadă agitată, prin prisma activității sale meritorii pe câmpul de luptă, la 1 aprilie 1917, Mihail V. Constantinescu a fost avansat înainte de termen la gradul de căpitan.

În perioada august-septembrie 1917, Mihail V. Constantinescu a fost observator de artilerie al Escadrei de Dunăre, fiind rănit ușor de schijele unui obuz în ziua de 13 august 1917. În Foaia calificativă pe anul 1917, comandantul monitorului „Ion C. Brătianu” nota că ofițerul „a îndeplinit serviciul administrativ în cadrul unității în mod lăudabil, dar pe lângă acesta, s-a ocupat foarte mult și cu formarea observatorilor Escadrei, aducând multe servicii unităților. La bord a mai avut și serviciul de ajutor al ofițerului cu artileria, fiind un ofițer foarte muncitor și cu mult avânt patriotic”²¹.

Refăcut rapid de pe urma rănii, pentru că demonstrase că este un foarte bun ofițer artilerist și observator de artilerie, Mihail V. Constantinescu a fost transferat, începând cu data de 1 octombrie 1917, pe monitorul „Alexandru Lahovari”, unde, în intervalul octombrie 1917-mai 1918 a avut funcția de director de tir. La sfârșitul războiului, comandantul unității din care făcea parte, căpitan-comandor Corneliu Bucholtzer, nota despre Mihail V. Constantinescu că „are cunoștințe generale dezvoltate și ale armei în progres continuu. Aptitudini militare dezvoltate, are mare dragoste de soldat și caută a intra în inima și sufletul lor. E un prea bun educator militar pentru trupă. Serviciul îl îndeplinește cu mare scrupulozitate și cu efecte reale. A fost ofițer cu artileria în campanie și și-a însușit cu prisosință cunoștințele de tunar. A îndeplinit și a lucrat la formarea ofițerilor observatori, având și note de observații personale în îndeplinirea acestui serviciu”²².

De menționat că în timpul bătăliei de la Turtucaia, Mihail V. Constantinescu s-a evidențiat prin curaj și inițiativă, așa cum reiese și din *Jurnalul* său, dar și dintr-un raport confidențial scris la începutul anului 1918. Acesta este datat 2 ianuarie 1918, fiind înaintat comandantului

²¹DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 9.

²²*Idem*, fila 10.

monitorului „Alexandru Lahovari”, și cuprinde perspectiva sa asupra ultimei etape a luptei de la Turtucaia, căderii orașului în mâinile inamicului și atitudinii unor ofițeri din Marina Militară: „Am onoarea de a vă raporta următoarele: În ziua de 24 august 1916, către ora 12.00 ziua, presiunea inamicului asupra Turtucaiei era așa de mare, că sosesc și din ultimele linii de rezistență trupele noastre, atât de mult încercate. Parte din soldați, înspăimântați, își căutau salvare spre Dunăre. Eram cu monitorul *Brătianu* în fața portului Oltenița. Pe malul opus, soldații veneau din toate părțile, iar pe crestele dealului, căruțele de la convoaie coborau în goană mare... Șrapnelele inamice se spărgeau deasupra Turtucaiei... Vasele și celelalte trei monitoare ce erau în fața acestui oraș, se vedeau coborând la vale, printre soldații ce treceau înot și cu bărcile ce salvau parte din soldați. Panica luase proporții...

Inamicul, profitând de această situație, instalase o baterie de 75 mm, chiar pe versantul din față al dealului Cusui și începuse a trage în monitorul nostru.

Obuzele cădeau printre cei ce treceau Dunărea pe lângă monitor și pe șlepurile ce erau pe malul Olteniței și în dreptul monitorului... Ofițerul cu artileria ușoară de pe *Brătianu* care era de serviciu și se găsea pe comandă, zărește locul de unde trăgea această baterie inamică, strigă armarea a două tunuri de 47 mm din babord și se suie pe platforma din fața coșului, pentru a avea mai bine în mână aceste tunuri și pentru a observa mai bine loviturile. Soldații noștri erau puțin impresionați de groaza trupelor de pe malul din față și la prima alarmă nu armaseră complet tunurile. Ofițerul, prin a doua comandă hotărâtă își adună toți tunarii, și arătându-le locul bateriei inamice, începe un foc violent, continuând de sus a corecta tirul și a înflăcăra cele două armamente.

Obuzele inamice vâjâiau pe deasupra monitorului. Unul, în trecere, aruncă în bordul celălalt, în Dunăre, un hamac din cele care formau apărarea unui tun de 47 mm. Ofițerul se încapățânează atunci, să aducă cât mai repede la tăcere. Strigă de sus: *Trageți foarte bine, ați încadrat-o, salvarea noastră e în focul vostru bun, nu lăsați să ne bată bulgarii!*. Bateria inamică e acoperită de un nor de explozii, cele două tunuri de 47 mm trag cu iuțeală maximă.

Slt. Roman August observă unde trag cele două tunuri și intervine cu obuzierul de 120 mm. Se continuă focul cu toată violența.

Bateria inamică rărește loviturile, apoi încetează cu desăvârșire. Tirul monitorului se întrerupe o clipă, până trece vasul-amiral „Principele Nicolae”, se continuă însă câteva minute și apoi încetează. Cele două tunuri de 47 mm trăsese în câteva minute 96 de obuze.

Cu această ocazie, slt. Roman August este decorat cu „Steaua României”, iar slt. Măcellariu Horia, care condusese vasul-amiral, este decorat cu „Coroana României”.

Sunt sigur că fapta aceasta a ofițerului cu artileria ușoară de pe monitorul *Brătianu* a fost judecată atunci de dl. comandant Lupașcu D., fost comandant al acestui monitor, ca o simplă datorie...

Subsemnatul vă roagă să binevoiți a interveni să afle fostul său comandant, apreciind acum, atitudinea acestui ofițer cu totul obscură față de a celorlalți doi camarazi?

Ca o simplă curiozitate, căpitan Constantinescu Mihail, ofițer cu artileria de monitorul *Lahovari*, fost ofițer observator la Rasova, Topalu, Tulcea²³.

Rezoluția comandantului monitorului „Alexandru Lahovari”, din 10 martie 1918, pe raport, menționează: „Am onoarea a înainta raportul de față. Omul de care se vorbește este chiar căpitanul Constantinescu Mihail. L-am văzut în luptele de la Topalu, numitul ofițer stând săptămâni în șir și conducând tragerea Escadrei, cu rezultate excelente. Nu a fost propus la nici o distincțiune, căci nu se știa acțiunea de la Turtucaia. A urmat să fie observator al tragerilor Escadrei la Tulcea. A adus rezultate excelente, pe care marina nu le știe. Era șeful observatorilor. Când trebuia să aleagă un ofițer de vardie, în recunoașteri, alcătuia zeci de schițe de observații, era întotdeauna în rândul observatorilor, grade inferioare, formați și conduși de dânsul. Am avut în ultimele luni, sub comandă, la monitorul *Lahovari* acest ofițer cu artileria. El a condus cu pricepere, fără să arate niciodată oboseală și cu un entuziasm pe care nu l-am întâlnit prea des în alte ocazii. Cred că fapta arătată de dânsul la Turtucaia nu se poate lăsa uitării, că tradiția nu se va putea menține cu tărie, nelăsând să piară nici una din faptele frumoase făcute de ofițeri. La aceasta, adăugând pe cele expuse mai sus, cu onoare vă rog să binevoiți a-mi permite să propun la decorare cu *Steaua României* pe cpt. Constantinescu Mihail”²⁴.

Urmare a acestei propuneri, prin Înaltul Decret nr. 231/920, Mihail V. Constantinescu a fost decorat cu „Steaua României” cu spade în grad de cavalier și panglică de „Virtutea Militară”.

Odată cu încheierea Păcii de la București din 16 mai 1918, Mihail V. Constantinescu a fost pus în disponibilitate și, oficial, în concediu pe o perioadă nedeterminată, pentru rezolvarea unor interese personale. Un an mai târziu, la 15 mai 1919, prin Înaltul Decret nr. 2430/919 și în baza

²³ Muzeul Marinei Române, *Documente privind istoria Marinei Militare Române (1916-1918)*, volumul II, Constanța, 1978, filele 44-46.

²⁴ *Ibidem*, filele 44-45.

Ordinului Ministerului de Război nr. 1279, acesta a fost rechemat în activitate, tot în cadrul Diviziei de Dunăre.

După rechemarea sa, a primit funcțiile de șef al Serviciului Artilerie al Escadrei de Dunăre și de șef al Școlii de Observatori, deținute în intervalul mai-decembrie 1919. Despre această perioadă a carierei sale, comandantul Diviziei de Dunăre, căpitan-comandor Constantin Rădulescu, nota că „Serviciul l-a condus în mod desăvârșit. Are aptitudini militare și îndeplinește serviciul în modul cel mai conștiincios posibil. Educațiune militară aleasă – capabil și muncitor – s-a ocupat și s-a îngrijit ca vasele Diviziei de Dunăre să facă tragerile în condițiuni cât mai bune. A instruit observatorii Escadrei și a coordonat Seviul de aerologie și topografie al Escadrei. Este un instructor desăvârșit, atât prin voință, cât și prin capacitate. Are frumoase cunoștințe matematice”²⁵.

Pentru activitatea desfășurată în cadrul Diviziei de Dunăre în perioada Primului Război Mondial, Mihail V. Constantinescu a primit mai multe decorații, ordine și medalii. Astfel, prin Înalțul Decret nr. 1744/918 i-a fost acordată Medalia „Crucea Comemorativă a Războiului 1916-1918”, iar prin Înalțul Decret nr. 3390 din 20 iulie 1921 a primit Medalia „Victoria Marelui Război pentru Civilizație”, cu brevet nr. 4798.

Prin prisma calităților arătate, în prima parte a vieții sale profesionale, Ministerul de Război i-a permis participarea la concursul de specializare în străinătate, iar după câștigarea acestuia, a dispus trimiterea lui Mihail V. Constantinescu la Școala de Artilerie și Marină din Toulon, Franța. Aici a urmat o primă parte de pregătire teoretică, pentru acomodarea cu navele franceze, fiind ambarcat, în perioada ianuarie-martie 1920, pe cuirasatul „Republique”. A urmat apoi pregătirea teoretică, la uscat, în cadrul Școlii, în perioada martie-iulie 1920 și a fost reambarcat pe cuirasatul „Republique”, pentru a face școala de instrucție de gradați tunari, pe care a urmat-o până în octombrie 1920. Pentru desăvârșirea stagiului, Mihail V. Constantinescu ar fi trebuit să mai fie ambarcat și pe un alt cruciător-școală, pentru cursul de trageri pe mare, dar acest lucru nu s-a putut realiza – în pofida intervențiilor din țară pe linie militară și diplomatică – deoarece s-a anunțat că acest ultim stagiul este rezevat în exclusivitate ofițerilor francezi²⁶. În Foaia calificativă realizată de locotenent-colonel Sebastian Ionescu-Munte, atașatul militar român din Franța, se menționează: „Căpitanul Constantinescu, în tot timpul cât a funcționat la

²⁵DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 12.

²⁶DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 14.

Toulon (la uscat și ambarcat) a știut să tragă cele mai mari profite pentru specializarea sa. Apreciat în modul cel mai elogios în serviciul său la francezi, este perfect pregătit pentru însărcinările ce i se vor da în reorganizarea marinei noastre militare. A fost propus la Legiunea de Onoare de către comandantul cuirasatului *Republique*. Acest ofițer excelent merită a avansa și-l propun la înaintarea la mod excepțional la gradul de locotenent-comandor”²⁷. Ulterior, în baza propunerii făcute de comandantul cuirasatului „Republique”, Benoît Fournier, Mihail V. Constantinescu a fost decorat de Republica Franceză cu Legiunea de Onoare în grad de cavaler și cu Crucea de Război.

După efectuarea studiilor din Franța, Mihail V. Constantinescu s-a întors în țară, având constantă activitatea de profesor de artilerie în cadrul Școlilor Marinei, în special la Școala Navală din Constanța. Cu mici întreruperi, acesta a predat artileria începând cu septembrie 1920 până în mai 1933, iar în intervalul mai 1935-iunie 1939 a fost director al Cursului de specializare Artilerie.

Mihail V. Constantinescu a devenit, între septembrie 1920 și aprilie 1923, comandantul Companiei elevi din cadrul Școlii Navale. În aprilie 1921, comandantul Școlilor Marinei, comandorul Corneliu Bucholtzer nota: „Pentru munca fără preget depusă, pentru cunoștințele sale profesionale de artilerist precum își îndeplinește serviciul, fără a-și precupeți timpul, îl propun pentru școala pregătitoare și pentru examenul de locotenent-comandor”²⁸. În calitate de profesor de artilerie, Mihail V. Constantinescu a făcut parte, ca secretar și din Comisia de examinare a candidaților pentru Școala Navală. În 1922, spre exemplu, acesta a fost secretarul unei comisii din care mai făceau parte contraamiralul Vasile Școdrea – președinte, comandorul Corneliu Bucholtzer, locotenent-comandorul Alexandru Gheorghiu, profesorul de matematică Nicolae Zagoicea, inginer Vasile Colovu și medicul Corpului V Armată²⁹. Similar, în 1924 a făcut parte din comisia de concurs pentru specializarea ofițerilor la o școală navală din Marea Britanie³⁰.

Și această perioadă a fost marcată de firea tumultoasă a lui Mihail V. Constantinescu, acesta fiind implicat într-un nou incident. Astfel, la 24 aprilie 1922, a primit 15 zile de arest „pentru că în tranșarea unui diferend nu a urmat calea prevăzută de reperele onoarei militare și a pălmuit pe

²⁷*Ibidem*.

²⁸*Idem*, fila 16.

²⁹*Informațiuni*, în „Dimineața”, an XIX, nr. 5.667, duminică, 13 august 1922, p. 2.

³⁰ Muzeul Național al Marinei Române, Comandor Mișu Petrovici, *Memorii*, manuscris, fila 13.

insultator în stradă”³¹, pedeapsa fiind dispusă de generalul Ion Pătrașcu, comandantul Corpului V Armată.

Ce s-a întâmplat de fapt? În data de 16 februarie 1922, un grup de circa 20 de ofițeri care participaseră la o petrecere cazonă la restaurantul „Regal” din Constanța, unde cursese mult vin, au fost provocați de Constantin Sarry, directorul ziarului local „Dobrogea Jună”. Așa cum era de presupus, riposta nu s-a lăsat mult așteptată, acesta fiind agresat de mai mulți ofițeri din grup. Întregul eveniment a luat o amploare destul de mare, fiind pe de o parte mediatizat și în presa centrală, iar pe de altă parte, a fost adus la cunoștința Principelui Carol, inspector general al Marinei Militare, a primului ministru Ionel I. C. Brătianu și a conducerii Marinei Militare și Corpului V Armată. De asemenea, Asociația Generală a Presei Române a cerut public sancționarea ofițerilor implicați³².

La câteva zile după ce a avut loc evenimentul, Mihail V. Constantinescu s-a întâlnit pe stradă cu Constantin Sarry și fără să stea pe gânduri, l-a pălmuit în public. Sarry era binecunoscut șantajist în mediile cazone, el publicând mai multe articole insultătoare la adresa grupului de ofițeri de marină care îl agresaseră. De menționat că deși pedepsit în mod oficial, Mihail V. Constantinescu nu a fost incriminat de șefii săi ierarhici. Spre exemplu, comandorul Corneliu Bucholtzer nota în Foaia calificativă din octombrie 1922 că „faptul lovirii acestui ziarist nu pune pe căpitanul Constantinescu într-o lumină urâtă, ci îl arată ca o fire dispusă și spre sacrificiu în numele camarazilor săi, căci din fire nu e nervos sau fanfaron dispus spre scandaluri”³³.

În ceea ce privește viața personală, Mihail V. Constantinescu s-a căsătorit la 2 august 1922 cu domnișoara Elena Nichita (Nechita), cei doi soți stabilindu-se în orașul Constanța. Peste fix un an, la 22 august 1923, tot la Constanța, soților Constantinescu li se va naște singurul lor copil, Ioan-Corneliu. Fiul lor a locuit în București până în noiembrie 1990, când a plecat definitiv din România. Acesta s-a stabilit definitiv în Germania, țară în care a murit zece ani mai târziu, în aprilie 2000³⁴.

³¹DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 19.

³²*Un mare scandal la Constanța*, în „Evenimentul”, an XIX, nr. 286, vineri, 17 februarie 1922, p. 2; *Scandal provocat de ofițeri de marină la Constanța*, în „Lupta”, an II, nr. 50, vineri, 17 februarie 1922, p. 4.

³³DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 19.

³⁴ Ioan-Corneliu Constantinescu a fost căsătorit cu Silvia Constantinescu (născută Alimănescu, în data de 17 octombrie 1930). Au locuit în București, pe strada Pictor Barbu

În paralel cu activitatea didactică, între 24 aprilie 1923-15 iulie 1924 și octombrie 1924-aprilie 1925, Mihail V. Constantinescu a deținut și funcția de comandant al canonierei „Căpitan Constantin Dumitrescu”, cu care a participat la acțiunile de dragaj al barajelor din fața orașului și portului Constanței. Referitor la această perioadă, comandantul Grupului de Canoniere, comandorul Victor Schmidt, nota în octombrie 1923 despre Mihail V. Constantinescu că este „bun navigator și bun manevrier. Deși prima dată ambarcat la mare, și-a însușit în timp relativ scurt calitățile unui bun comandant la mare. A obținut rezultate frumoase în conducerea unității și în instruirea personalului”³⁵.

Între 15 iulie și 1 octombrie 1924, Mihail V. Constantinescu a urmat Cursul de informații pentru ofițeri superiori, necesar pentru avansarea la gradul de locotenent-comandor.

În același an, pentru activitatea desfășurată în Primul Război Mondial, în special în luptele de la Turtucaia, dar și în primii ani postbelici, a fost decorat cu „Coroana României” cls. IV în grad de ofițer.

De la jumătatea lunii aprilie 1925 până în mai 1926, Mihail V. Constantinescu a devenit șeful Serviciului Artilerie și Torpile din cadrul Diviziei de Mare, continuându-și și parcursul de profesor de artilerie la Școala Navală din Constanța.

Din 25 mai 1926, Mihail V. Constantinescu a plecat din nou la studii în străinătate, la Școala de artilerie navală, urmând cursul de directori de tir și lansare în Marina Italiană³⁶, inițial fiind ambarcat, în perioada mai-septembrie 1926, pe cuirasatul „Giulio Cezare”, una din navele fanion ale Marinei Militare Italiene. Cu foarte puțin timp înainte de venirea la bordul navei a lui Mihail V. Constantinescu, cuirasatul „Giulio Cezare” fusese una din navele de escortă ale cuirasatului „Cavour”, care la 10 aprilie 1926, l-a avut la bord pe premierul italian Benito Mussolini în drumul acestuia spre Tripolitania³⁷.

Aflat în stagiul de pregătire, Mihail V. Constantinescu a participat, în intervalul iulie-august 1926 la manevrele Marinei Militare Italiene, desfășurate în Marea Tireniană, în perimetrul maritim delimitat de Sicilia, portul Gaeta și Sardinia³⁸.

Iscovescu nr. 12 și au avut un singur fiu, Silviu-Alexandru Constantinescu, născut în Capitală, la 5 mai 1956 și decedat la 20 septembrie 1991, în Constanța.

³⁵DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 21.

³⁶*Numiri în Marină*, în „Dimineața”, an XXII, nr. 7.048, luni, 5 iulie 1926, p. 8.

³⁷„Argus”, an XVII, nr. 3.890, duminică, 11 aprilie 1926, p. 5.

³⁸*Manevrele navale italiene*, în „Dimineața”, an XXII, nr. 7.103, luni, 6 septembrie 1926, p. 3.

În raportul întocmit de directorul Cursului de tragere, căpitan-comandor Augusto Bernotti, acesta preciza despre Mihail V. Constantinescu că „a reglat patru serii de tragere cu tunuri de 76 mm în legătură cu tunurile de 305 mm, fie servindu-se de sistemul de ochire contra indice, fie de ochire directă. El a mai asistat, împreună cu alți ofițeri ai cursului, la toate exercițiile de tragere cu tunuri de calibru mare și mijlociu efectuate de Armata Navală și la conferințele ținute de mine despre cele mai moderne instalații pentru reglarea tirului pe vasele noastre și pe acelea străine”³⁹.

În timpul stagiului de pregătire și perfecționare din Italia, la 28 septembrie 1926, Mihail V. Constantinescu a fost avansat la gradul de locotenent-comandor, în baza Înaltului Decret nr. 3218/926, întrând astfel în corpul ofițerilor superiori.

Din septembrie 1926 până în februarie 1927, Mihail V. Constantinescu a continuat cursul și a schimbat vasul de ambarcare, mutându-se pe contratorpilorul „Carini” (septembrie 1926-februarie 1927), navă la bordul căreia, în luna aprilie a aceluiași an, avusese loc o explozie a unui proiectil în țeava unui tun, accident în urma căruia își pierduseră viața doi marinari, iar un altul fusese grav rănit⁴⁰.

La încheierea ciclului de pregătire, într-un raport special întocmit de comandorul Carlo Bergamini, directorul cursului, acesta nota despre Mihail V. Constantinescu: „A urmat cu cel mai mare interes toate etapele cursului, trecând cu bunăvoință sa peste toate dificultățile create de slaba cunoaștere a limbii italiene și a completei lipse de cunoștințe depre metodele și sistemele noastre de întrebuințare a armelor, cu care însă s-a pus la curent destul de repede. A reglat cu un bun rezultat două serii de tragere normală de 102/45 și se reține ca putând îndeplini cu foarte bune rezultate funcția de director de tir, pentru care are o chemare deosebită”⁴¹.

După întoarcerea în țară, Mihail V. Constantinescu a deținut funcția de șef al Serviciului Artilerie în cadrul Diviziei de Mare, în perioada 24 februarie-31 martie, din data de 1 aprilie a aceluiași an fiind numit comandant al Școlii de Tunari.

Bucurându-se de cele mai frumoase cuvinte de apreciere din partea comandantului Diviziei de Mare, contraamiralul Marin Gavrilescu, începând de la 1 august 1927, Mihail V. Constantinescu a fost numit director de tir pe distrugătorul „Mărăști” până la 1 noiembrie, dată la care a revenit la

³⁹DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 81.

⁴⁰„Universul”, an XLIV, nr. 62 bis, marți, 16 martie 1926, p. 3.

⁴¹DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 29.

comanda Școlii de Tunari, până la sfârșitul aceleiași luni. De la 22 noiembrie 1927 a devenit director de tir pe distrugătoarele „Mărăști” și „Mărășești”, funcții deținute prin cumul până la data de 1 august 1928. În Foaia calificativă pe anul 1928, același comandant al Diviziei de Mare nota despre Mihail V. Constantinescu că este un „ofițer cu întinse cunoștințe de artilerie, teoretice și practice. Anul acesta a deținut funcția de director de tir la grupul distrugătoarelor, punând multă râvnă pentru formarea personalului necesar noilor aparate de conducere a tragerii, instalate pe distrugătoare. Merită toată lauda pentru munca depusă și rezultatele obținute”⁴².

Pentru activitatea sa în domeniul învățământului militar, în anul 1927, Mihail V. Constantinescu a primit Medalia „Răsplata muncii pentru învățământ” cls I.

Din 1 august 1928 a revenit la comanda Școlii de Tunari, funcție deținută până în luna septembrie, în paralel asigurând și funcția de șef al Serviciului Artilerie și Torpile din cadrul Diviziei de Mare, menținându-și, în același timp, și cursul de Artilerie de la Școala Navală. Exercițarea tuturor acestor funcții a necesitat din partea lui Mihail V. Constantinescu un efort deosebit, fapt menționat în dese rânduri și de superiorii săi, alături de nivelul înalt de profesionalism. Spre exemplu, în anul 1929, comandantul Diviziei de Mare, contraamiralul Vasile Pantazzi îl aprecia drept „foarte bun ofițer de marină și foarte bun tunar, cu o foarte bună conduită”⁴³.

Între 15 mai și 5 august 1929, în baza Ordinului nr. 1765/929, Mihail V. Constantinescu a fost trimis de conducerea Marinei Militare în misiune, în Suedia, ca membru în Comisia de recepție a noilor tunuri și muniției necesare noilor nave, achitându-se foarte bine de însărcinări.

După întoarcerea în țară, a primit din nou conducerea Serviciului Artilerie și Torpile din cadrul Diviziei de Mare până la sfârșitul lunii octombrie 1929.

De la 1 noiembrie 1929, Mihail V. Constantinescu a fost numit comandantul canonierei „Locotenent Remus Lepri”, funcție pe care a deținut-o până la 26 mai 1930. Imediat după aceasta, a comandat canoniera „Căpitan Dumitrescu Constantin”, în intervalul 27 mai- 23 octombrie 1930.

După încheierea acestei etape, Mihail V. Constantinescu a fost numit locțiitor al comandantului Apărării Fixe Maritime, funcție pe care a deținut-o în intervalul 1 octombrie 1930-31 martie 1931, iar de la 1 aprilie 1931 a devenit comandantul acestei unități, până la 31 octombrie același an. În Foaia calificativă din anul 1931, contraamiralul Ioan Bălănescu, comandantul Diviziei de Mare, nota: „S-a ocupat cu multă pricepere și râvnă

⁴²*Idem*, fila 38.

⁴³*Idem*, fila 39.

de instrucția personalului. La Bateria de coastă Tataia a îndrumat foarte bine instrucția și pregătirea tunarilor. Posedă cunoștințe foarte întinse în artileria navală. Este și profesor de artilerie la Școala Navală. A căutat să execute tirul de calibru de la Bateria Tataia în condiții cât mai bune și apropiate de realitate pe țintă remorcată la larg și în colaborare cu Grupul de Hidroaviație. S-a ocupat de aproape de pregătirea personalului TFS al stațiunilor Diviziei”⁴⁴.

Începând cu 1 noiembrie 1931, Mihail V. Constantinescu a reluat comanda Serviciului Artilerie și Torpile din cadrul Diviziei de Mare, perioadă în care a continuat să predea benevol și specialitatea Artilerie în cadrul Școlii Navale din Constanța, fără retribuție. Așa cum menționa comandantul Școlii Navale, comandorul Alexandru Constantinescu, „deși orele la cursuri nu îi aduceau nici o recompensă materială, căpitan-comandor Mihail V. Constantinescu mi-a fost de un sprijin real, iar prin conștiinciozitatea și modul de a se comporta ca ofițer instructor a fost un excelent exemplu pentru ofițerii elevi”⁴⁵.

În acest interval, beneficiind de cele mai bune calificative din partea superiorilor ierarhici, Mihail V. Constantinescu a fost avansat, la 1 aprilie 1932, la gradul de căpitan-comandor.

Din data de 1 noiembrie 1933 până la 15 mai 1934, acesta a deținut funcția de șef de Stat Major la Comandamentul Marinei, atingând, practic, apogeul carierei sale profesionale. Activitatea lui Mihail V. Constantinescu în acest interval a fost reliefată de caracterizarea făcută de contraamiralul Ioan Bălănescu, comandantul Marinei Regale: „S-a ocupat cu multă stăruință de lucrările curente, cât și de cele de mobilizare. În timpul iernii, a condus cu înaltă pricepere și metodă cursul de Directori de tir al locotenenților, obținând cele mai bune rezultate. Posedă foarte înalte cunoștințe în artileria navală. Profesor de artilerie la Școala Navală, fiind foarte apreciat de comandantul Școalelor. Este un excelent ofițer, care poate aduce reale servicii marinei”⁴⁶.

După încheierea mandatului de șef de Stat Major la Comandamentul Marinei, Mihail V. Constantinescu se întoarce în operativ, fiind numit, în mai 1934, comandantul distrugătorului „Regele Ferdinand”, funcție pe care a deținut-o un întreg an, până în mai 1935. Merită menționat că deși activitatea sa a fost considerată meritorie de comandantul Diviziei de Distrugătoare, comandorul Gheorghe Em. Koslinski, șide comandantul Diviziei de Mare, contraamiralul Petre Bărbuneanu, nava pe care o comanda

⁴⁴*Idem*, fila 32.

⁴⁵*Idem*, fila 34.

⁴⁶*Idem*, fila 36.

a suferit o avarie la pupa, în timpul unei manevre de noapte, pe timp rău, deficiențe care au putut fi remediate fără a fi nevoie de ducerea distrugătorului într-un șantier naval.

Legat de acest incident, în Foaia calificativă, comandantul Marinei Regale, contraamiralul Ioan Bălănescu – care îl aprecia în mod deosebit pe Mihail V. Constantinescu – nota: „Este un ofițer foarte studios și foarte muncitor. Bine pregătit în ramura artileriei. Sper că în viitor nu va avea de înregistrat avarii”⁴⁷.

Profesorul Mihail V. Constantinescu dorind să fie cât mai de folos generațiilor noi de ofițeri, a publicat, în anul 1934, la Tipografia Marinei Regale din Constanța, lucrarea de specialitate *Trageri navale și antiaeriene. Tactica tragerilor*. În cele 470 de pagini ale acesteia încercat să cuprindă toți anii săi de pregătire, experiență și acumulări. În chiar anul apariției lucrării, comandantul Diviziei de Mare, contraamiralul Petre Bărbuneanu nota: „Căpitan-comandor Mihail Constantinescu este prin excelență ofițer specializat în artilerie, care a adus foloase reale Marinei, prin instruirea și pregătirea ofițerilor directori de tir. Lucrarea sa personală, *Trageri navale și antiaeriene*, tratează în mod minuțios mecanismul acestor trageri și aduce un netăgăduit serviciu instituției și ofițerilor, dându-le o îndrumare de care se simțea lipsă până acum”⁴⁸.

Din nefericire, tot în anul 1934, Mihail V. Constantinescu a fost diagnosticat cu otoscleroză bilaterală, un defect de auz, care îl făcea, așa cum sublinia contraamiralul Ioan Bălănescu, comandantul Marinei Regale, să aibă „uneori, situații jenante în relațiile de serviciu”. Analiza șefilor săi ierarhici a dus la concluzia că această afecțiune auditivă a fost cauza care a dus la incidentul în care a fost implicat distrugătorul „Regele Ferdinand”, menționându-se că „a manevrat nava cu prudență, dar cu oarecare timiditate, defectul auzului cauzându-i unele neajunsuri la bord”⁴⁹.

După predarea comenzii distrugătorului „Regele Ferdinand”, Mihail V. Constantinescu a fost numit, în mai 1935, comandant al Școlii de Specialități ale Marinei și director al Cursului de specializare Artilerie, funcții pe care le-a deținut până în iunie 1936. Comandantul Școlilor Marinei considera că acesta „a muncit cu aceeași râvnă, același entuziasm și aceeași conștiinciozitate dintotdeauna, urmărind cu perseverență, pe de o

⁴⁷*Idem*, fila 37.

⁴⁸*Ibidem*.

⁴⁹DCA-AMNR Pitești, *Fond Direcția Cadre și Învățământ/Regiunea București, Colonei*, dosar nr. 373, fila 38.

parte, selecționarea angajaților, iar pe de altă parte educația și formarea lor”,⁵⁰.

Din 25 iunie 1936, Mihail V. Constantinescu a devenit comandantul Centrului de Instrucție al Diviziei de Mare, fiind și ambarcat până la 15 octombrie pe distrugătorul „Mărăști” și pe torpilorul „Năluca”.

Din noiembrie 1936, a fost numit din nou comandantul Școlii de Specialități și director al Cursului de Specializare de artilerie, funcții deținute până în iunie 1939, cu o mică întrerupere în intervalul iunie-octombrie 1937, când a fost locțiitor al Centrului de Instrucție pe Mare, ambarcat pe distrugătorul „Mărășești”. În această perioadă, a întocmit *Regulamentul tragerilor la Mare*, lucrare didactică cu circuit intern, a întocmit mai multe manuale de artilerie și a colaborat în mod constant cu alți ofițeri din Comisia de redactare a manualelor de artilerie.

Din păcate pentru activitatea sa profesională, problemele medicale s-au agravat, obligându-i pe superiorii săi la luarea unor măsuri, fără însă a-i fi negate calitățile de specialist. Așa se face că încă de la sfârșitul anului 1937, viceamiralul Ioan Bălănescu, comandantul Marinei Regale nota: „Față de activitatea și frumoasele cunoștințe artileristice ale ofițerului, apreciez pe căpitan-comandor Mihail Constantinescu ca pe un foarte bun ofițer de marină. Defectul de auz ce are este însă o infirmitate ce la un comandant de grupare de nave este o mare scădere. Ar trebui să fie pus pe lista de nenaviganți”,⁵¹.

Prin prisma activității operative și didactice derulate, în anul 1937, Mihail V. Constantinescu a fost decorat cu „Medalia Maritimă”, iar la 15 august 1938a fost avansat de gradul de comandor.

O recunoaștere intrinsecă a experienței și profesionalismului lui Mihail V. Constantinescu a reprezentat-o numirea ca președinte al Comisiei de supraveghere a construcției și recepției pieselor de artilerie navală la Uzinele Bofors din Suedia, misiune derulată între 15 iunie și 15 decembrie 1939. După întoarcerea în țară, comandantul Marinei Regale, viceamiral Petre Bărbuneanu, aprecia că Mihail V. Constantinescu a dovedit în misiunea derulată în Suedia „multă pricepere și conștiinciozitate”,⁵². Mai aplicat, contraamiralul Alexandru Gheorghiu, secretarul general al Ministerului Aerului și Marinei, aprecia: „Comandorul Constantinescu Mihail a îndeplinit serviciul de supraveghere și recepția materialului de artilerie comandat la Uzinele Bofors, Suedia. S-a verificat cu această ocazie încă o dată ca un specialist desăvârșit în chestiunile de artilerie, pe care se

⁵⁰*Idem*, fila 39.

⁵¹*Idem*, fila 40.

⁵²*Idem*, fila 44.

poate pune baze temeinice și definitive, atât din punct de vedere al competenței, cât și din perspectiva cinstei morale și materiale. El s-a ocupat de materialul de artilerie de 102/50 și 102/35 pentru nava *Murgescu* și cele două submarine. Grație stăruințelor depuse de el, s-a accelerat ritmul de predare și s-au adus simțitoare îmbunătățiri aparatelor de ochire”⁵³.

După întoarcerea în țară și după un concediu prelungit, de o lună de zile, Mihail V. Constantinescu și-a reluat, din ianuarie până în mai 1940, funcția de comandant al Școlii de Specialități a Marinei. Din 6 mai 1940 a fost numit comandant al Detașamentului Maritim nr. 2 de Apărare a litoralului sudic al Dobrogei. În această calitate, a contribuit în mod direct la înăbușirea „revoluției legionare” din 3-4 septembrie 1940, izbucnită la Constanța în contextul abdicării Regelui Carol al II-lea. Ordinele sale, pe linia păstrării ordinii, au fost transpuse în practică de ofițerii Detașamentului⁵⁴, fiind uciși 3 legionari constănțeni. Fără să știm cu certitudine, credem că transformarea României în stat național-legionar și intrarea Gărzii de Fier în Guvernul condus de generalul Ion Antonescu au dus la șubrezirea poziției lui Mihail V. Constantinescu în ierarhia militară, în mod evident din cauza acțiunilor de la Constanța din 3-4 septembrie. Pe deplin conștient de situația în care se află, la 31 octombrie 1940 Mihail V. Constantinescu și-a înaintat demisia din rândul Marinei Militare⁵⁵. Demisia sa a fost acceptată și consemnată în Înaltul Decret nr. 3779/940, fiind repartizat ca ofițer în rezervă la Comandamentul Diviziei de Mare. La 7 martie 1944 Mihail V. Constantinescu a fost remobilizat și încadrat ca șef al Serviciului de Experimente și Trageri Marine de la Fabrica de Vagoane și Armament „Astra” din Arad. La 12 aprilie 1945 a fost dispensat de mobilizare și numit în Direcția Generală a Fabricii de Vagoane și Armament „Astra”, iar în data de 3 august 1945, Mihail V. Constantinescu a fost avansat la gradul de contraamiral în rezervă, prin Înalt Decret Regal nr. 2.450/1945. Viața profesională a contraamiralului Mihail V. Constantinescu se încheie definitiv la sfârșitul anului 1945, mai exact la 20 decembrie, când a fost vărsat Centrului Teritorial București prin Ordinul general nr. 137/945 al Ministerului de Război. Cele câteva date care se mai cunosc în privința vieții private a contraamiralului cuprind câteva rânduri succinte

⁵³ *Idem*, fila 45.

⁵⁴ În principal, intervenții directe asupra insurgenților le-a avut căpitan Eduard Ghezso, comandantul Companiei 3 Observare din cadrul Detașamentului Maritim nr. 2 (Puiu Dumitru Bordeiu, *Mișcarea Legionară în Dobrogea între 1933-1941*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2003, p. 372).

⁵⁵ *Ofițeri demisionați din cadrele active ale armatei*, în „Curentul”, an XIII, nr. 4.587, duminică, 17 noiembrie 1940, p. 5.

identificate în presa vremii. Astfel, mai aflăm că tot în 1945, s-a întors în sânul familiei, la București. La 15 iulie 1946, soții Constantinescu au cumpărat un apartament în strada Toamnei nr. 8, într-o clădire cu 6 etaje, contra sumei de 10.000.000 lei⁵⁶, unul din vecini fiind profesorul și geograful Simion Mehedinți.

Trei ani mai târziu, la 20 iunie 1948, Mihail V. Constantinescu s-a stins din viață, la București, la doar 59 de ani.

***REAR ADMIRAL MIHAIL V. CONSTANTINESCU –
STORIES FROM A LIFETIME AS A FIGHTER***

-abstract-

Key Words: journal, Mihai V. Constantinescu, The Second Balkan War, World War I, military operations

After the elimination of censorship, the number of personal diaries with a historical value was increased exponentially, compared with the period before 1990. This is an extraordinary achievement, if we take into account the fact that they can bring forth new elements or they can complement some of the less known events in our past.

In fact, these texts with a memorial value are the creation of individuals in a certain stage of their lives, some of them crucial. They are living chronicles, intimate revelations of their emotions and experiences.

Thus is the case of the diary of the young lieutenant Mihail V. Constantinescu, started in the first part of 1912. It describes his training voyage, on the route between Sulina and Rotterdam in may that year. It continues with stories from the Second Balkan War, one of the few accounts of that conflicts, and it ends in november of 1916 with some events from World War I.

⁵⁶ *Acte de notariat și comerț*, în „Argus”, an XXXV, nr. 9.912, miercuri, 17 iulie 1946, p. 2.